

KREDYTOWANIE PRZEDSIĘBIORCY INDYWIDUALNEGO

Mgr Rafał Drozdowski - Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli

Magister Ekonomii KUL Stalowa Wola. Urodzony 1991 roku w Biłgoraju. Zamieszkały w Lublinie. W I. 2007 – 2011 Państwowe Szkoły Budownictwa i Geodezji w Lublinie o profilu Technik Budownictwa, następnie od 2011 roku studia na kierunku ekonomia oraz od 2012 roku studia na kierunku prawo na Wydziale Zamiejscowym Prawa i Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli. W 2016 roku ukończył studia z wyróżnieniem i uzyskał tytuł magistra ekonomii na podstawie pracy „Rola banku centralnego w systemie finansowym i gospodarce rynkowej”. Od 2015 roku pełni funkcję przewodniczącego Samorządu Studenckiego „Pro Bono”. Zainteresowania z zakresu bankowości centralnej i komercyjnej.

WSTĘP

Sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw do którego należą m.in. przedsiębiorcy indywidualni jest najdynamiczniej rozwijającym się sektorem wśród polskich przedsiębiorstw. Finansowanie własne przez właścicieli firm w tym przypadku jest jednym z głównych źródeł zasobów pieniężnych dla przedsiębiorstwa. Wraz z rozwojem sektora bankowego oraz wachlarza produktów oferowanych przez banki w Polsce powstała nowa możliwość współfinansowania działalności i rozwoju działalności gospodarczej. Kredyty bankowe umożliwiają przedsiębiorstwu uzyskanie niezbędnych środków pieniężnych na częściowe bądź całkowite sfinansowanie działalności bieżącej lub inwestycyjnej. Niektóre przedsiębiorstwa chcące dokonać ekspansji na rynki zagraniczne wręcz zostają zmuszone do zaciągania kredytów, gdyż tego typu działanie jest dla nich często zbyt kosztowne. Ograniczenia ustawowe co do wysokości odsetek naliczanych przez banki podczas udzielania kredytów uniemożliwiają tak zwaną lichwę, czyli niewspółmierne oprocentowanie w relacji do pożyczonego kapitału, co znacznie ułatwia społeczeństwu dostęp do dodatkowego finansowania.

1. POJĘCIE KREDYTU ORAZ PRZEDSIĘBIORCY INDYWIDUALNEGO

W potocznym użyciu istota kredytu często mylona jest z pojęciem pożyczki. Kredyt bankowy jest to umowa pomiędzy bankiem a kredytobiorcą, w treści której bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy określoną w umowie ilość środków pieniężnych, na określony czas i ustalony cel, natomiast kredytobiorca zobowiązuje się do wykorzystania otrzymanych środków zgodnie z ich przeznaczeniem oraz do zwrotu otrzymanej od banku kwoty powiększonej o odsetki i należną prowizję¹.

Wysokość odsetek od udzielanego przez bank kredytu, jeżeli nie są one w inny sposób określone, równe są sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 3,5 punktów procentowych (odsetki ustawowe). Maksymalna wysokość odsetek nie może

¹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe, Dz. U. 1997 nr 140 poz. 939, art. 69.

w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych².

Przyznanie kredytu przez bank uzależnione jest od zdolności kredytowej kredytobiorcy. Zdolność kredytowa jest to zdolność do terminowej spłaty zaciągniętego zobowiązania wraz z odsadkami oraz prowizją naliczoną przez bank. Kredytobiorca na każde żądanie banku jest zobowiązany do przedłożenia odpowiedniej dokumentacji w celu uwierzytelnienia swojej zdolności kredytowej³.

Wśród kredytów dla podmiotów gospodarczych wyróżnia się:

1. Kredyt obrotowy⁴;
  - a. Kredyt w rachunku bieżącym – wykorzystanie go następuje poprzez przekroczenie salda na rachunku bieżącym kredytobiorcy. Kwota kredytu określona jest w umowie z bankiem. Korzystać z kredytu mogą wyłącznie klienci posiadający rachunek bieżący w danym banku;
  - b. Kredyt w rachunku kredytowym – wykorzystanie i spłata danego kredytu ewidencjonowana jest na specjalnie do tego utworzonym rachunku kredytowym. Powyższy rachunek nie może być wykorzystywany przez klienta do jakiegokolwiek innego celu;
    - Kredyt docelowy przeznaczony na określony w umowie cel;
    - Kredyt na pokrycie bieżących zobowiązań udzielany jako pomoc finansowa w przypadku niewystarczających środków pieniężnych na pokrycie zobowiązań z okresem kredytowania krótszym niż 30 dni,
    - Linia kredytowa odnawialna i nieodnawialna;
    - Kredyt sezonowy, który udzielny jest przedsiębiorstwom cechującym się sezonowością prac;
2. Kredyt inwestycyjny przeznaczony na sfinansowanie określonej inwestycji. Kredyt ten przeznaczany jest w szczególności na otwarcie, modernizację lub powiększenie posiadanego majątku trwałego ale także na zakup wartości niematerialnych i prawnych oraz nabycie udziałów w przedsiębiorstwie lub zakup długoterminowych papierów wartościowych⁵.

Przedsiębiorcy indywidualni są częścią sektora gospodarstw domowy oraz mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw. Narodowy Bank Polski aby spełnić wymagania Europejskiego Banku Centralnego zmodyfikował zasady klasyfikacji sektorowej podmiotów na rynku. NBP wyróżnia trzy podsektory gospodarstw domowych⁶:

1. Osoby prywatne – są to osoby fizyczne, z wyjątkiem osób prowadzących działalność gospodarczą, którzy zostali zakwalifikowane do grupy rolników indywidualnych lub przedsiębiorców indywidualnych;
2. Rolnicy indywidualni – są to osoby fizyczne których głównym źródłem utrzymania

² Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny, Dz. U. 1964 nr 16 poz. 93, art. 359.

³ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe..., art. 70.

⁴ T. Galbarczyk, J. Świdarska, *Bank komercyjny w Polsce*. Warszawa: Difin, 2011, s. 230 – 234.

⁵ M. Iwanicz-Drozdowska, W. L. Jaworski, A. Szelągowska, Z. Zawadzka., *Bankowość. Instytucje, operacje, zarządzanie*. Poltext, Warszawa 2013, s. 163

⁶ A. Czajkowska, *Kredytowanie przedsiębiorców indywidualnych – specyfika, procesy, polityka*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2013, s. 10 – 11.

jest produkcja rolna, a działalność ta nie jest zarejestrowana w formie przedsiębiorstwa, spółdzielni, spółki lub grupy producenckiej:

3. Przedsiębiorcy indywidualni – są to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek, zatrudniające maksymalnie 9 osób, którym określony bank świadczy usługi związane bezpośrednio z ich działalnością. Do tej grupy można zaliczyć ponadto niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej i szkoły niepubliczne o ile nie zatrudniają więcej niż 9 osób.

W celu doprecyzowania pojęcia przedsiębiorcy indywidualnego banki komercyjne uważają, że jest to osoba fizyczna, która prowadzi działalność gospodarczą w oparciu o ustawę o swobodzie działalności gospodarczej, samodzielnie bądź wspólnie z innymi osobami fizycznymi albo w ramach spółki partnerskiej, cywilnej lub jawnej, w której osoba ta jest jednym z partnerów⁷. Przedsiębiorcę indywidualnego cechuje rozliczenie podatku dochodowego z tytułu prowadzonej działalności w formie karty podatkowej, podatkowej księgi przychodów i rozchodów lub zryczałtowanego podatku od przychodów ewidencjonowanych. Osoba ubiegająca się o kredyt cechująca się powyższymi przymiotami, jest zaliczana przez bank komercyjny do podsektora przedsiębiorcy indywidualnego⁸.

Podstawowym aktem prawnym w Polsce, który reguluje zasady funkcjonowania przedsiębiorstwa jest ustawa z dnia 2 lipca 2004 o swobodzie działalności gospodarczej. Regulacje zawarte w ustawie odnoszą się do nie tylko do przedsiębiorców indywidualnych, ale także do przedsiębiorstw państwowych o spółek prawa handlowego.

2. ZNACZENIE KREDYTÓW BANKOWYCH W PORÓWNANIU Z INNYMI ŹRÓDŁAMI FINANSOWANIA DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORCÓW INDYWIDUALNYCH

Przedsiębiorcy indywidualni mają możliwość pozyskiwania kapitału niezbędnego do funkcjonowania swojej działalności z kilku źródeł. Wybór konkretnego sposobu finansowania działalności zależy w dużej mierze od wielu czynników: formy działalności przedsiębiorstwa, stopnia rozwoju firmy oraz od pożądanej struktury i kosztów pozyskanego kapitału. Działalność przedsiębiorstwa w początkowym okresie jego istnienia odbywa się zazwyczaj za pomocą środków własnych założycieli oraz wypracowanych zysków. Wraz ze wzrostem potrzeb inwestycyjnych związanych z rozwojem przedsiębiorstwa, powyższe źródło finansowania może okazać się niewystarczające, dlatego właściciele firm często podejmują decyzję o pozyskaniu niezbędnych środków finansowych ze źródeł alternatywnych⁹.

Kapitał, jakim dysponuje przedsiębiorca można podzielić na kapitał własny i obcy. Zakwalifikowanie źródła pochodzenia tego kapitału zależy od pozycji prawnej cechującej dawcę kapitału. Kolejnym kryterium klasyfikacji ze względu na źródła finansowania jest podział na kapitał pochodzenia wewnętrznego lub zewnętrznego¹⁰.

⁷ Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz. U. 2004 nr 173 poz. 1807

⁸ A. Czajkowska, *Kredytowanie przedsiębiorców indywidualnych...*, s. 12.

⁹ Tamże, s. 49.

¹⁰ M. Strużycki, *Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem. Uwarunkowania europejskie*, Centrum Doradztwa i Informacji Difin, Warszawa 2002, s. 231.

Kapitał własny może pochodzić zarówno ze źródeł wewnętrznych jak i zewnętrznych, natomiast kapitał obcy wyłącznie ze źródeł zewnętrznych. Najpopularniejszym źródłem finansowania wśród Polskich przedsiębiorstw są kapitały własne¹¹.

Wykorzystywanie kapitału własnego jako podstawowego źródła finansowania wynika przede wszystkim z awersji przedsiębiorców do ryzyka, które bezpośrednio związane jest z korzystaniem ze środków obcych. Determinantami tego typu zachowania są nie tylko koszty uzyskania samego kredytu i związane z nim odsetki, prowizje czy koszty ubezpieczenia ale także świadomość uzależnienia od kredytodawcy. Małe zainteresowanie kredytami wśród przedsiębiorców może być także podyktowane oczekiwaniami spadku zysków przedsiębiorstwa lub niepewności co do utrzymania poziomu zyskowności. Niemniej jednak rola kapitału zewnętrznego w finansowaniu działalności polskich przedsiębiorstw stale rośnie¹².

Na etapie powstawania przedsiębiorstwa podstawowym źródłem finansowania są kapitały własne, dopiero w drugiej kolejności wymieniane są kredyty bankowe¹³. Badania przeprowadzone wśród polskich przedsiębiorców pokazują, że również na etapie rozwoju działalność operacyjna finansowana odbywa się w głównej mierze za pomocą środków własnych, a gdy te są niewystarczające przedsiębiorca sięga po obce źródło finansowania jakim jest kredyt. Działalność inwestycyjna mikroprzedsiębiorstw także cechuje się wykorzystaniem w pierwszej kolejności środków własnych, dopiero w następnej kolejności¹⁴:

- Kredytów krajowych;
- Leasingu;
- Pożyczki;
- Nowy kapitał od właścicieli lub kredyt zagraniczny (mają bardzo niewielki udział w rynku).

Finansowanie zewnętrzne ma miejsce, gdy środki finansowe pozyskiwane są ze źródeł zewnętrznych. Kapitał musi pochodzić od innego podmiotu, który przekazuje przedsiębiorstwu posiadane nadwyżki finansowe lub kapitał rzeczowy. Wielkość kapitału który przedsiębiorstwo może pozyskać oraz warunki jego udostępnienia istotnie wpływają na koszty i ryzyko prowadzenia działalności gospodarczej¹⁵.

Kapitał obcy z reguły jest wykorzystywany przez przedsiębiorstwo jako dodatkowe i zawsze zewnętrzne źródło finansowania własnej działalności. Biorąc pod uwagę bardzo małe możliwości gromadzenia nadwyżek kapitału przez mikroprzedsiębiorstwa, kapitał obcy staje się coraz częściej podstawowym źródłem finansowania działalności inwestycyjnej i rozwojowej. Cechą charakterystyczną tego typu kapitału jest czas przez który przedsiębiorstwo może z niego korzystać, albowiem jest on ograniczony¹⁶.

¹¹ S. Flejterski, B. Świecka, *Elementy finansów i bankowości*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2006, s. 357-358.

¹² P. Kwiecień, *Zyski inwestycje i kredyty*, „Gazeta Bankowa” 2004, nr 32, s. 25 – 26.

¹³ D. Rosati, *Z jakich źródeł polskie przedsiębiorstwa mogą pozyskiwać kapitał*, „Bank” 2003, nr 5, s.6.

¹⁴ A. Czajkowska, *Kredytowanie przedsiębiorców indywidualnych...*, s. 51.

¹⁵ *Przedsiębiorczość w Polsce*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2009, s. 87.

¹⁶ B. Piasecki, *Ekonomia i zarządzanie małą firmą*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2001, s. 436- 438.

Wybór źródeł finansowania przez przedsiębiorców indywidualnych następuje w oparciu o teorię hierarchii źródeł finansowania stworzoną przez profesora S. C. Myersa. Teoria ta wskazuje, że przedsiębiorstwa w pierwszej kolejności wybierają wewnętrzne źródła finansowania. Dopiero gdy to źródło finansowania staje się niewystarczające przedsiębiorca sięga po środki zewnętrzne. Wybierając finansowanie zewnętrzne kieruje się kolejnością jak najmniejszego uzależnienia od podmiotu, który je przyznaje. Ponadto brane są pod uwagę takie czynniki jak: dostępność, koszt oraz elastyczność źródła finansowania¹⁷. Kryteria te odgrywają istotną rolę także dla przedsiębiorców indywidualnych, którzy wykorzystują głównie źródła finansowania łatwiej dostępne, dlatego podstawowym źródłem pochodzenia kapitału zewnętrznego jest kredyt, a w następnej kolejności leasing. Inne źródła pozyskiwania kapitału zewnętrznego są rzadziej spotykane¹⁸.

Kryterium ważnym dla przedsiębiorcy przy pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania jest koszt udostępnienia środków finansowych, gdyż każdy przedsiębiorca dąży do minimalizacji kosztów prowadzonej działalności. Kolejnym kryterium mającym wpływ na źródło finansowania jest jego elastyczność, przez co należy rozumieć szybkość pozyskania środków finansowych, ich wielkość, czas spłaty, możliwość zmniejszania i zwiększania poziomu zadłużenia oraz renegotjacji terminu jego spłaty¹⁹.

Mikroprzedsiębiorstwa mają utrudniony bądź nawet niemożliwy dostęp do niektórych źródeł finansowania, ale z drugiej strony występują inne źródła finansowania adresowane głównie do nich. Finansowania nie należy postrzegać wyłącznie jako wyizolowanej, jednorazowej czynności związanej z pozyskiwaniem środków pieniężnych, lecz jako złożony proces zmiany poziomu kapitałów w różnych formach i postaciach²⁰.

Przyjmując za kryterium stopień dostępności obcych źródeł finansowania dla mikroprzedsiębiorstw, można podzielić je na źródła:

1. Łatwo dostępne – pożyczki od znajomych i rodziny, kredyty kupieckie, poręczenia kredytowe, pożyczki z sektora pozabankowego, leasing;
2. Średnio dostępne – krótkoterminowe kredyty bankowe z terminem spłaty do 1 roku, środki unijne, dotacje, franchising;
3. Trudno dostępne – kredyty średnio i długoterminowe, factoring, emisje papierów wartościowych na rynku pozagiełdowym, fundusze podwyższonego ryzyka;
4. Niedostępne – emisje papierów wartościowych na giełdzie²¹.

Możliwość rozwoju przedsiębiorcy indywidualnego w dużej mierze uzależniona jest od dostępności i możliwości zaciągnięcia kredytów bankowych. Konieczne jest wskazanie prawnych i ekonomicznych unormowań przedsiębiorców jako potencjalnych kredytobiorców oraz możliwych do uzyskania przez nich rodzajów kredytów bankowych. Kredyt można rozpatrywać dwojako, po pierwsze jako produkt stricte marketingowy,

¹⁷ S. C. Myers, *The Capital Structure Puzzle*, „Journal of Finance”, 1984, nr 39.

¹⁸ J. Kubiak, *Hierarchia źródeł krótkoterminowego finansowania przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005, s. 18 – 20.

¹⁹ C. Czajkowska, *Kredytowanie przedsiębiorców indywidualnych...*, s. 53.

²⁰ T. Cebrowska, *Rachunkowość finansowa i podatkowa*, PWN, Warszawa 2006, s. 85- 94.

²¹ A. Czajkowska, *Kredytowanie przedsiębiorców indywidualnych...*, str.53.

ale również jako określony w formie umowy pisemnej stosunek prawno – ekonomiczny pomiędzy dwoma podmiotami. Banki zachęcają klientów do korzystania z jak najszerszego wachlarza świadczonych usług bankowych, w tym kredytów, jednocześnie selekcyjnie potencjalnych kredytobiorców, ograniczając się jedynie do tych którzy posiadają zdolność kredytową²².

Narastająca konkurencja na rynku kredytów bankowych i nowo dostępne formy finansowania przedsiębiorstw sprawiają, że banki zostają zmuszone do coraz to bardziej elastycznego działania. Banki obecne na Polskim rynku bardzo często działają w sposób szablonowy i traktują całą procedurę udzielania kredytu jako mniej lub bardziej uproszczoną analizę zdolności kredytowej albo jako jedyne kryterium niezbędne do wypełnienia wniosku i udzielenia kredytu bankowego²³. Według przedsiębiorców to właśnie procedura kredytowa i ocena ryzyka kredytowego jest główną barierą ograniczającą dostęp do tej formy finansowania działalności przedsiębiorstwa²⁴.

Dostępność kredytów dla sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw może być uzależniona od wielkości banku udzielającego kredyty²⁵. Duże banki komercyjne nie wyrażają szczególnego zainteresowania finansowaniem małych przedsiębiorstw ze względu na małą skalę działalności tych podmiotów oraz zbyt wysokie koszty związane z rozpoznaniem rynku lokalnego na którym dane przedsiębiorstwo funkcjonuje²⁶. Natomiast małe banki działające na rynkach lokalnych zdecydowanie częściej kredytują działalność przedsiębiorstw z sektora MMSP. Wynika to ze skali kredytowania, gdyż jest ona dużo mniejsza niż w dużych bankach oraz z możliwości dokładniejszej oceny i monitoringu sytuacji finansowej pojedynczego kredytobiorcy²⁷.

Banki coraz częściej dla ofercie skierowanej dla przedsiębiorców indywidualnych konstruują specjalne pakiety usług, w ramach których umożliwiają przedsiębiorcy zaciągnięcie kredytu lub wybranie innej formy pomocy finansowej. Zaletą tego typu rozwiązania są różnorodne możliwości kredytowania działalności, od najbardziej popularnego zadłużenia na rachunku bieżącym, poprzez kredyt obrotowy, kończąc na specjalistycznych formach finansowania jakimi są leasing lub factoring. Istotną część składową oferowanych pakietów stanowią usługi doradcze. Doradztwo nie ogranicza się wyłącznie do znalezienia najlepszej linii kredytowej lub polecenia najefektywniejszego instrumentu finansowania, ale obejmuje także kompleksowe zarządzanie finan-

²² Tamże, s.54.

²³ Cz. Mesjasz, L. Mesjasz, *Wycena kredytu dla przedsiębiorstwa – założenia teoretyczne i przegląd metod*, „Bank i Kredyt” 2001, nr 9, s. 73.

²⁴ J. Grzywacz, *Warunki efektywnej współpracy przedsiębiorstwa z bankiem*, Monografie i Opracowania, Szkołą Główna Handlowa, Warszawa 1999, s. 169.

²⁵ E. Stola, *Efektywność finansowania działalności małych i średnich przedsiębiorstw kredytem bankowym*, [w:] A. Bielawska, A. Szopa, *Strategie zarządzania mikro i małymi przedsiębiorstwami - Mikrofirma 2010*, „Zeszyty Naukowe” Uniwersytetu Szczecińskiego, „Ekonomiczne Problemy Usług”, Szczecin 2010, nr 51, s. 222.

²⁶ A. N. Berger, L. F. Klapper, G.F. Udell, *The ability of banks to lend informationally opaque small businesses*, „Journal of Banking and Finance” 2001, nr 25, s. 4 – 5, <https://www.federalreserve.gov/pubs/feds/2001/200134/200134pap.pdf>

²⁷ E. Vos, A. Jia – Yuh Eh, S. Carter, S. Tagg, *The happy story of small business financing*, „Journal of Banking and Finance” 2001, nr 31, s. 2650 – 2653.

sami przedsiębiorstwa. Oferty niektórych banków są wprost dedykowane dla firm rozpoczynających swoją działalność na rynku²⁸.

Kredyty bankowe jako obce źródło finansowania są i pozostaną dla przedsiębiorców indywidualnych najistotniejszym źródłem umożliwiającym pozyskanie niezbędnego kapitału, pomimo barier jakie występują w dostępności do kredytów.

3. RODZAJE KREDYTÓW BANKOWYCH DOSTĘPNE DLA PRZEDSIĘBIORCÓW INDYWIDUALNYCH

Polski system bankowy nie wypracował kompleksowego, jednolitego podziału i nazewnictwa kredytów udzielanych przez banki komercyjne. Komisja Nadzoru Finansowego oraz Narodowy Bank Polski ustalają jedynie wzory zestawień kredytów, do sporządzania których zobowiązane są wszystkie banki na prowadzące swoją działalność na terytorium kraju²⁹. Zasadniczo każdy bank komercyjny dokonuje podziału należności kredytowych przede wszystkim pod kątem własnych potrzeb³⁰.

Podmioty zawierające umowę dotyczącą kredytu bankowego mogą wpływać na kształt i formę. Podstawą klasyfikacji kredytowej są regulaminy wewnętrzne każdego z banków komercyjnych. Bank posiada pełną swobodę nazewnictwa zawieranych przez siebie umów. Istnieje możliwość wyodrębnienia kilku typów umów kredytowych ze względu na ich istotne elementy składowe³¹.

Finansowaniu działalności bieżącej przedsiębiorstwa służą kredyty obrotowe. Wykorzystywane są one głównie do³²:

- Zakupu surowców, materiałów, zapasów towarów;
- Finansowania produkcji w toku i wyrobów gotowych;
- Pokrywania nakładów przyszłych okresów;
- Regulowania należności z tytułu rozliczeń z odbiorcami;
- Regulowania pilnych zobowiązań krótkookresowych.

Kredyt obrotowy może przybrać formę kredytu udzielanego na rachunku bieżącym lub w ramach specjalnie utworzonego rachunku kredytowego.

Kredyty obrotowe są przeznaczone na finansowanie bieżących potrzeb związanych z prowadzeniem przez kredytobiorcę działalności gospodarczej. Środki uzyskane z tego typu kredytu stanowią uzupełnienie środków własnych kredytobiorcy przeznaczonych na finansowanie aktywów bieżących oraz bieżących płatności powiązanych z prowadzoną działalnością gospodarczą³³. Biorą pod uwagę cel i sposób wykorzystania kredytów obrotowych są to kredyty krótko i średnioterminowe. Działalność większości przedsiębiorstw cechuje sezonowość i cykliczność. Należy zwrócić uwagę, że

²⁸ M. Chmielewski, *Jak rozwiązać problemy MSP z dostępem do kapitału*, „Gazeta Finansowa”, www.bankier.pl, aktualizacja 25.05.2004.

²⁹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe, Dz. U. 1997 nr 140 poz. 939

³⁰ W. Otta, *Działalność kredytowa banku*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 1998, s. 13.

³¹ K. Gigoł, *Oplacalność działalności kredytowej banku*, Twigger S.A. Warszawa 2000, s. 69.

³² A. Czajkowska, *Kredytowanie przedsiębiorców indywidualnych...*, s. 62.

³³ R. Warchoł, *Kredytowanie działalności gospodarczej spółek kapitałowych przez banki*, Dom Wydawniczy Lege Artis, Kraków 1998, s. 85.

w przedsiębiorstwie nawet w ciągu jednego miesiąca potrafi kilkukrotnie zmienić się ilość zapasów, wielkość sprzedaży, a co za tym idzie także i zapotrzebowanie na gotówkę. Z powyższego powodu źródła z których finansowane są aktywa obrotowe firmy powinny cechować się dużą elastycznością (możliwość szybkiego zaciągnięcia i spłaty kredytu)³⁴. Możliwość przejściowego zadłużenia przedsiębiorcy w posiadanym rachunku bieżącym umożliwia mu utrzymanie płynności finansowej. Kredyt obrotowy w rachunku bieżącym stanowi dla przedsiębiorstwa ewentualną rezerwę środków finansowych na nieprzewidziane wydatki oraz eliminuje konieczność utrzymywania wolnych środków pieniężnych na rachunku bieżącym w banku³⁵.

Przedsiębiorcy indywidualni, chcąc pozyskać i utrzymać klienta, często stosują dogodnie dla nich formy płatności w ramach kredytów handlowych. Poprzez kredytowanie partnerów biznesowych zwiększa się zapotrzebowanie przedsiębiorcy na kapitał obrotowy, dlatego więc istotną rolę w działalności firmy odgrywa możliwość pozyskania krótkoterminowych źródeł finansowania działalności bieżącej. Banki mają możliwość poprawy płynności finansowej przedsiębiorstw poprzez dokonanie skupu ich wierzytelności lub udzielenie kredytu obrotowego zabezpieczonego cesją³⁶.

Utrzymanie płynności finansowej w przedsiębiorstwie jest jednym z podstawowych elementów krótkookresowego zarządzania finansowego, która uwiarygodnia jednocześnie naszą stabilną pozycję wśród kontrahentów. Problem płynności finansowej jest zwłaszcza istotny dla mikro- i małych przedsiębiorstw, ponieważ muszą one pręźnie budować swoją pozycję na rynku. W celu poprawienia rezultatów zarządzania kapitałem obrotowym podmiotu gospodarczego, przedsiębiorca powinien ograniczyć długość cyklu kapitału obrotowego poprzez³⁷:

- Przyspieszenie obrotu należnościami;
- Odraczanie płatności zobowiązań;
- Usprawnienie obrotu zapasami.

Kredyt obrotowy udzielany jest dwiema metodami:

- Kredyt w rachunku bieżącym;
- Kredyt w rachunku kredytowym.

Kredyt w rachunku bieżącym polega na powstaniu debetu w rachunku bieżącym kredytobiorcy. Powstanie debetu polega na przekroczeniu salda na rachunku przedsiębiorcy o kwotę określoną w umowie z bankiem. Bank zobowiązuje się do pokrycia należności m.in. płatności z przedstawionych faktur, do ustalonej w umowie sumy, nawet w sytuacji braku środków płatniczych na koncie zleceniodawcy. Realizacja zleceń na kwoty ponad stan środków znajdujących się na rachunku bieżącym powoduje zwiększenie salda debetowego od którego naliczane są odsetki. Natomiast każdy wpływ środków finansowych na rachunek bieżący powoduje zmniejszenie salda debetowego

³⁴ M. Molo, M. Bielówka, *Przegląd dostępnych źródeł finansowania działalności gospodarczej oraz ocena ich atrakcyjności*, [w:] *Finansowanie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw*, Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Warszawa 2000.

³⁵ A. Czajkowska, *Kredytowanie przedsiębiorców indywidualnych...*, s. 63.

³⁶ Tamże, s. 63.

³⁷ J. Grzywacz, *Factoring*, Difin, Warszawa 2005, s. 15.

o kwotę wpływu, jednocześnie zmniejszając efektywny koszt kredytu (mniejsza wysokość debetu = mniejsza wysokość odsetek)³⁸.

Kredyt w rachunku bieżącym ma na celu krótkoterminowe wsparcie przedsiębiorcy w finansowaniu działalności bieżącej. Wykorzystanie rachunku bieżącego do kredytowania działalności przedsiębiorcy znacznie upraszcza technikę operacyjną kredytowania i rozliczeń. Każdy wpływ na rachunek zmniejsza automatycznie zadłużenie kredytobiorcy. Przedsiębiorca płaci odsetki wyłącznie za okres występowania salda debetowego na koncie. Natomiast gdy saldo przedsiębiorcy jest dodatnie to on otrzymuje odsetki od banku, jednak stanowią one nawet ułamkowej części odsetek naliczanych przez bank za występowanie salda debetowego.

Przedsiębiorca starający się o tego typu kredyt, powinien zadbać, aby był on udzielany w bardzo krótkim czasie. Jak zostało wcześniej wspomniane udzielenie kredytu wiąże się ze żmudną procedurą oceniającą zdolność kredytową przedsiębiorcy, dlatego aby kredyt był udzielony szybko, kredytobiorca musi być stałym klientem banku o stabilnej sytuacji finansowej. W większości banków wymagana jest minimum roczna obsługa rachunku bankowego kredytobiorcy, przez okres który bank ma możliwość oceny sytuacji finansowej i gospodarczej danego podmiotu, przede wszystkim zwracając uwagę na rzetelność i terminowość w regulowaniu zobowiązań oraz zdolności do wywiązywania się ze zobowiązań finansowych³⁹.

Krąg przedsiębiorców mogących skorzystać z tego rodzaju kredytu jest ograniczony wyłącznie do podmiotów gospodarczych osiadających aktywny rachunek bieżący w banku udzielającym kredyt.

Kredyt w rachunku kredytowym ma ściśle określony cen, na który zostaje udzielony, co w dużym stopniu ułatwia bankowi kontrolę wierzycelności. Bank stosując kryterium celowości kredytu uniemożliwia przedsiębiorcy użycia tego kredytu na przejściowe finansowanie projektów inwestycyjnych. Ułatwieniem dla klienta zawartym w umowie z bankiem może być możliwość odnawialności udzielonego kredytu⁴⁰.

„Kredyt w rachunku kredytowym jest uruchamiany poprzez otwarcie dla kredytobiorcy wydzielonego rachunku kredytowego, otwartego specjalnie w celu ewidencjonowania wykorzystania i spłaty kredytu. Mogą one zostać udzielone jako krótko- i średnioterminowe”⁴¹. Kredytobiorca może posiadać kilka odrębnych rachunków kredytowych wykorzystywanych do różnych celów, z czego każda operacja ewidencjonowana jest na oddzielnym rachunku⁴². Rachunek kredytowy nie spełnia wymogów ustawowych rachunku bankowego w rozumieniu Kodeksu Cywilnego, gdyż „Poprzez umowę rachunku bankowego bank zobowiązuje się względem posiadacza rachunku, na czas oznaczony lub nieoznaczony, do przechowywania jego środków pieniężnych oraz, jeżeli umowa tak stanowi, do przeprowadzania na jego zlecenie rozliczeń pieniężnych”⁴³.

³⁸ A. Czajkowska, *Kredytowanie przedsiębiorców indywidualnych...*, s. 65.

³⁹ I. Heropolitańska, E. Borowska, *Kredyty i gwarancje bankowe*, Twigger S.A. Warszawa 1997, s. 41 – 13.

⁴⁰ A. Czajkowska, *Kredytowanie przedsiębiorców indywidualnych...*, s. 65.

⁴¹ I. Heropolitańska, E. Borowska, *Kredyty i gwarancje bankowe...*, s. 42.

⁴² B. Kłosowska, *Obsługa bankowa przedsiębiorstw*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń 1997, s. 74.

⁴³ Ustawa Kodeks Cywilny, art. 725.

Udzielenie tego rodzaju kredytu wymaga oddzielných dyspozycji i przekięgowań pomiędy rachunkiem bieżącym a rachunkiem kredytowym lub w formie zleceń płatniczych na wskazane rachunki kontrahentów, dlatego w umowie kredytu muszą być jasno określone zasady wykorzystania i spłaty kredytu. Kredyt w ramach rachunku kredytowego może zostać udzielony w różnych formach⁴⁴:

1. Kredyt docelowy – Przeznaczony jest do finansowania określonej transakcji. Każda wypłata dokonana w ciężar rachunku kredytowego zmniejsza kwotę kredytu pozostającą do dyspozycji kredytobiorcy. Kredyt docelowy nie powinien być odnawialny. Spłata następuje jednorazowo bądź w transzach. Jest to kredyt krótko- lub średnioterminowy.
2. Kredyt na pokrycie wymagalnych zobowiązań – Kredyt krótkoterminowy, przyznawany na okres kilku miesięcy w przypadku z trudnościami z terminowym regulowaniem zobowiązań. Ten rodzaj kredytu nie powinien być odnawialny.
3. Kredyt kasowy – Kredyt nieodnawiany, przyznawany maksymalnie na okres trzech miesięcy. Udzielany jest w związku z przejściowym brakiem gotówki w kasie.
4. Kredyt sezonowy – Przyznawany jest przedsiębiorstwom, które dotyczy sezonowość bądź specyfika produkcji. Wysokość oraz okres korzystania z przyznanego kredytu uzależniony jest od cyklu wytarzania, magazynowania i sprzedaży produktów. Kredyt jest nieodnawialny oraz nie powinien być przyznany na okres dłuższy niż rok.
5. Kredyt na finansowanie sprzedaży ratalnej – Jest to umowa zawierana ze sprzedawcami różnego typu dóbr i usług. Bank zobowiązuje się do przelania środków pieniężnych na konto przedsiębiorcy z chwilą podpisania przez niego umowy z klientem oraz wydania towaru, czyli pokrywa płatności konsumenta względem przedsiębiorcy.
6. Linia kredytowa – Jest to kredyt, poprzez który przedsiębiorca w okresie obowiązywania umowy może sfinansować wiele transakcji, których przedmiotem są powtarzalne i sukcesywne dostawy określonego typu towarów, materiałów, surowców oraz usług świadczonych na rzecz kredytobiorcy. Kredyt może być udzielany jako kredyt:
  - Nieodnawialny – każda wypłata dokonana w ciężar rachunku kredytowego automatycznie powoduje zmniejszenie limitu kredytu, do którego przedsiębiorca może się zadłużyć;
  - Odnawialny – każda spłata części bądź całości kredytu powoduje odnowienie się kredytu o spłaconą kwotę. Może być on wykorzystywany aż do wygaśnięcia umowy z bankiem;
  - Rewolwingowy – jest to odmiana kredytu odnawialnego, z zapisem w umowie zobowiązującym kredytobiorcę do regularnych spłat minimalnych kwot lub odsetek.

Umowa kredytu obowiązkowo musi zawierać termin ostatecznej spłaty przez kredytobiorcę. Linia kredytowa oferowana jest klientom wiarygodnym, korzystających dotychczas z usług finansowych banku oraz wywiązujących się bez zastrzeżeń z poprzednich zobowiązań wobec banku.

Kolejnym ze sposobów umożliwiającym finansowanie przedsiębiorcy indywidualnego są kredyty inwestycyjne. Kredyty te są wykorzystywane na finansowanie nakładów, których celem jest utworzenie nowego, powiększenie istniejącego majątku trwałego lub jego modernizacja mająca na celu podniesienie jego wartości. Kredyty, których celem jest wspom-

⁴⁴ A. Czajkowska, *Kredytowanie przedsiębiorców indywidualnych...*, s. 67 - 68.

ganie inwestycji, są istotnym źródłem z punktu widzenia przedsiębiorców indywidualnych. W większości przypadków okres kredytowania jest krótszy od okresu amortyzacji obiektu, który jest przedmiotem kredytowania. Kredyty inwestycyjne zawsze uruchamiane są w rachunku kredytowym aby umożliwić ich rzetelną kontrolę, natomiast polecenia płatności za wydatki poniesione na inwestycję, realizowane są za pośrednictwem rachunku bieżącego⁴⁵.

Kredyt inwestycyjny powinien być uruchamiany w związku z faktycznie zaangażowanymi środkami własnymi inwestora oraz postępu rzeczowego realizowanej inwestycji. Uruchomienie kredytu inwestycyjnego, którego celem jest sfinansowanie zakupu gotowych dóbr inwestycyjnych, powinno nastąpić za zgoda kredytobiorcy, poprzez opłacenie przez bank faktur za dostarczone dobra dla klientów. Transakcja ta odbywa się w formie bezgotówkowej⁴⁶.

Kredytobiorca w większości przypadków zostaje zobowiązany do zaangażowania środków własnych w inwestycję o wysokości co najmniej 25% wartości inwestycji. Środki własne są wykorzystywane szczególnie w początkowej fazie inwestycji, kiedy nie widać jeszcze efektów prac, co może spowodować problemy z utrzymaniem płynności płatniczej przez przedsiębiorstwo. Dlatego banki aby wyjść naprzeciw oczekiwaniom najlepszych klientów często stosują okres karencji w spłacie kredytu. W przypadku problemów ze spłatą kredytu, przedsiębiorca ma możliwość renegotjacji warunków umowy kredytu, ubiegając się o prolongatę spłat lub zmianę harmonogramu spłaty kredytu w celu zmiany kwot transz kredytu⁴⁷.

Formy inwestycji możliwych do sfinansowania za pomocą kredytu inwestycyjnego:

1. Inwestycje materialne – zakup lub modernizacja istniejącego sprzętu, maszyn, nieruchomości itp.
2. Inwestycje niematerialne – zakup patentów, licencji, koncesji, certyfikatów, przeprowadzenie kosztownych szkoleń, zakup długoterminowych papierów wartościowych itp.
3. Inwestycje finansowe – zakup papierów wartościowych

Rodzaje i przeznaczenie kredytów inwestycyjnych:

1. Kredyt na wyposażenie – zakup lub modernizacja posiadanego sprzętu, zakup bądź budowa majątku trwałego;
2. Kredyty na restrukturyzację i modernizację – przeznaczone na przebudowę struktury gospodarczej przedsiębiorstwa, polegającej na odzyskaniu jego stabilności finansowej, zmiany profilu działalności, obniżeniu kosztów działalności;
3. Kredyty przeznaczone na zakup całych obiektów rolnych bądź przemysłowych;
4. Kredyty na finansowanie projektów inwestycyjnych – na zakup lub budowę nowych obiektów przemysłowych czy handlowych;
5. Kredyty na zakup papierów wartościowych.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Podsumowując informację w niniejszym opracowaniu można wysunąć kilka wniosków. W pierwszej kolejności należy podkreślić, że przedsiębiorstwa z sektora mikro-, małych

⁴⁵ A. Czajkowska, *Kredytowanie przedsiębiorców indywidualnych...*, s. 69.

⁴⁶ R. Wierzbica, *ABC Bankowości*, Gdańska Akademia Bankowa, Gdańsk 2000, s. 150.

⁴⁷ A. Czajkowska, *Kredytowanie przedsiębiorców indywidualnych...*, str. 69.

i średnich przedsiębiorstw tworzą na rynku Polskim ok 85% wszystkich miejsc pracy. Przedsiębiorstwa te by móc się rozwijać potrzebują łatwego dostępu do dodatkowych środków finansowych. Polski rynek bankowy posiada szeroką ofertę umożliwiającą kredytowanie działalności przedsiębiorców indywidualnych, jednak kryzys gospodarczy lat 2007 – 2009 znacznie zaostrzył procedurę badania zdolności kredytowej potencjalnych kredytobiorców, co znacznie utrudniło dostęp przedsiębiorcom do tej formy wspomagania finansowania działalności gospodarczej.

Polscy przedsiębiorcy indywidualni, nawet w dzisiejszych czasach posiadają jeszcze obawy przed zadłużaniem siebie i swoich przedsiębiorstw, co powoduje ich powolny rozwój, bądź nawet rychłe zniknięcie z rynku do roku od rozpoczęcia działalności. Sytuacja ta spowodowana jest niewystarczającymi środkami własnymi na dynamiczny rozwój przedsiębiorstwa, dlatego polscy przedsiębiorcy powinni chętniej sięgać po dodatkowe formy finansowania swojej działalności jakimi są kredyty obrotowe i inwestycyjne.

STRESZCZENIE

Artykuł porusza kwestie teoretyczne dotyczące rynku kredytów bankowych dla przedsiębiorców indywidualnych. W opracowaniu na pierwszy plan wysuwa się wyjaśnienie pojęcia kredytu oraz przedsiębiorcy indywidualnego. W drugiej kolejności zostały wyjaśnione zagadnienia dotyczące znaczenia kredytów bankowych w porównaniu z innymi źródłami finansowania działalności przedsiębiorców indywidualnych. Na koniec została poruszona kwestia samego kredytu wraz z podziałem na rodzaje, przeznaczenie oraz dostępność tego źródła finansowania dla przedsiębiorcy indywidualnego.

SUMMARY

The article focuses on theoretical issues concerning the market of bank credit to individual entrepreneurs. The study on the forefront is meant by the term of the credit and an individual entrepreneur. In second place were explained issues concerning the importance of bank credit compared with other sources of financing individual entrepreneurs. At the end it was raised the issue of the credit and by type, destination and availability of this source of financing for the individual entrepreneur.

BIBLIOGRAFIA

- Berger A.N., Klapper F.L., Udell G.F., The ability of banks to lend informationally opaque small businesses, „Journal of Banking and Finance” 2001, nr 25.
- Bielawska A., Szopa A., Strategie zarządzania mikro i małymi przedsiębiorstwami - Mikrofirma 2010, Szczecin: „Zeszyty Naukowe” Uniwersytetu Szczecińskiego, „Ekonomiczne Problemy Usług” 2010, nr 51.
- Czajkowska A., Kredytowanie przedsiębiorców indywidualnych – specyfika, procesy, polityka, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2013.
- Cebrowska T., Rachunkowość finansowa i podatkowa, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2006.
- Chmielewski M., Jak rozwiązać problemy MSP z dostępem do kapitału , „Gazeta Finansowa”, www.bankier.pl, aktualizacja 25.05.2004.

- Flejterski S., Świecka B., *Elementy finansów i bankowości*, Warszawa: Wydawnictwo CeDeWu 2006.
- Galbarczyk T., Świdarska J., *Bank komercyjny w Polsce*. Warszawa: Difin 2011.
- Iwanicz-Drozdowska M., Jaworski W.L., Szelągowska A., Zawadzka Z., *Bankowość. Instytucje, operacje, zarządzanie*. Warszawa: Poltext, 2013.
- Gigol K., *Opłacalność działalności kredytowej banku*, Warszawa: Twigger S.A. 2000.
- Grzywacz J., *Faktoring*, Warszawa: Difin 2005.
- Grzywacz J., *Warunki efektywnej współpracy przedsiębiorstwa z bankiem, Monografie i Opracowania*, Warszawa: Szkoła Główna Handlowa 1999.
- Heropolitańska I., Borowska E., *Kredyty i gwarancje bankowe*, Warszawa: Twigger S.A. 1997.
- Kłosowska B., *Obsługa bankowa przedsiębiorstw*, Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika 1997.
- Kubiak J., *Hierarchia źródeł krótkoterminowego finansowania przedsiębiorstw*, Poznań: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu 2005.
- Kwiecień P., *Zyski inwestycje i kredyty*, „Gazeta Bankowa” 2004, nr 32.
- Mesjasz Cz., Mesjasz L., *Wycena kredytu dla przedsiębiorstwa – założenia teoretyczne i przegląd metod*, „Bank i Kredyt” 2001, nr 9.
- Molo M., Bielówka M., *Przegląd dostępnych źródeł finansowania działalności gospodarczej oraz ocena ich atrakcyjności*, [w:] *Finansowanie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw*, Warszawa: Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw 2000.
- Myers S.C., *The Capital Structure Puzzle*, „Journal of Finance”, 1984, nr 39.
- Otta W., *Działalność kredytowa banku*, Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej 1998.
- Piasecki B., *Ekonomika i zarządzanie małą firmą*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2001.
- Przedsiębiorczość w Polsce*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2009.
- Rosati D., *Z jakich źródeł polskie przedsiębiorstwa mogą pozyskiwać kapitał*, „Bank” 2003, nr 5.
- Strużycki M., *Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem. Uwarunkowania europejskie*, Warszawa: Centrum Doradztwa i Informacji Difin 2002.
- Wachoł R., *Kredytowanie działalności gospodarczej spółek kapitałowych przez banki*, Kraków: Dom Wydawniczy Lege Artis 1998.
- Wierzba R., *ABC Bankowości*, Gdańsk: Gdańska Akademia Bankowa 2000.
- Vos E., Jia – Yuh Eh A., Carter S., Tagg S., *The happy story of small business financing*, „Journal of Banking and Finance” 2001, nr 31.

Akty prawne:

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny, Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93, art. 359.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe, Dz.U. 1997 nr 140 poz. 939.
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz.U. 2004 nr 173 poz. 1807.